

Gemeente Utrecht

Slingeraklaan

LR77: Een inventariserend veldonderzoek (IVO-proefsleuven) naar inheems-Romeinse bewoning aan de Slingeraklaan, De Meern, Utrecht
Basisrapportage Archeologie 103

Slingeraklaan

LR77: Een inventariserend veldonderzoek (IVO-proefsleuven) naar inheems-Romeinse bewoning aan de Slingeraklaan, De Meern, Utrecht

L. Dielemans

Erfgoed gemeente Utrecht
Korte Minrebroederstraat 2
3512 GG Utrecht

Januari 2017

Administratieve gegevens van het project

Projectcode en -naam:

LR77 Slingeraklaan

Locatie:

Utrecht, De Meern, Slingeraklaan

Onderzoeksmeldingsnummer:

46293

Landelijke hoekcoördinaten:

NW: 132109,455104

NO: 132279,455086

ZW: 132101,454948

ZO: 132271,454971

Opdrachtgever:

Gemeente Utrecht

Uitvoerder:

Erfgoed gemeente Utrecht

Minrebroederstraat 2

3512GG Utrecht

Dagelijkse leiding archeologische begeleiding:

L. Dielemans

Coördinator vanuit de gemeente:

H.L. Wynia

Uitvoering veldwerk:

19 en 20 april 2011

Beheer en plaats van documentatie:

Erfgoed gemeente Utrecht

Korte Minrebroederstraat 2

3512GG Utrecht

telefoon 030 286 0000

ISBN:

978-90-73448-92-5

Inhoudsopgave

Samenvatting	4
1 Inleiding	4
2 Fysisch-geografische en historische context	5
2.1 Archeologische en cultuurhistorische achtergrond	5
2.2 Fysisch-geografische ondergrond	5
3 Onderzoeksvragen en methode	9
3.1 Doel van het onderzoek en onderzoeksvragen	9
3.2 Methode	9
4 Bodemopbouw	10
5 Archeologische sporen en structuren	11
6 Waardestelling en selectieadvies	12
Noten	13
Literatuur	13
Eerdere uitgaven	14
Colofon	18

Samenvatting

1 Inleiding

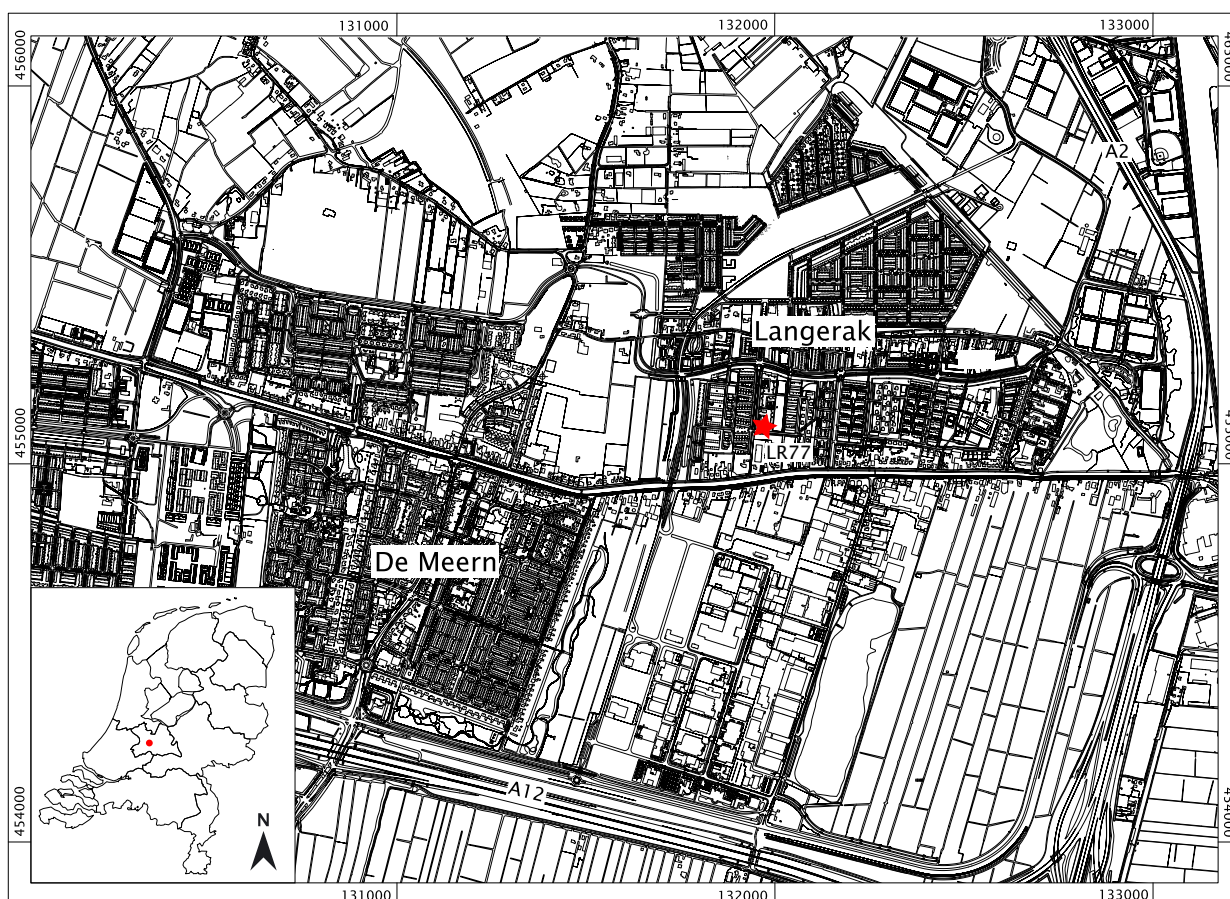
In april 2011 werd een inventariserend veldonderzoek door middel van proefsleuven (IVO-P) uitgevoerd aan de Slingeraklaan in De Meern, gemeente Utrecht. Op de locatie van twee clusters toekomstige woningen werden twee proefsleuven aangelegd om de aanwezigheid van archeologische resten te onderzoeken en indien aanwezig de aard, omvang en datering ervan te bepalen.

Vanwege de directe nabijheid van de inheems-Romeinse vindplaats LR2 ten oosten van het onderzoeksgebied werden voornamelijk sporen en vondsten uit de eerste tot en met de derde eeuw na Chr. verwacht. Deze werden echter niet aangetroffen. Wel werden er enkele postmiddeleeuwse perceleringsgreppels en recente paalgaten van gesloopte kassen gevonden.

Op basis van deze resultaten wordt voor het onderzoeksgebied geen vervolgonderzoek geadviseerd.

Op 19 en 20 april 2011 heeft een inventariserend veldonderzoek door middel van proefsleuven (IVO-P) plaatsgevonden aan de Slingeraklaan in De Meern, gemeente Utrecht (afb. 1.1). Het onderzoek is uitgevoerd door archeologen van Erfgoed, gemeente Utrecht in opdracht van de gemeente Utrecht. De percelen binnen het plangebied zijn aangekocht door projectontwikkelaar Timpaan, die voornemens is diverse woningen te realiseren. Ook wordt een fiets-/voetpadverbinding in het verlengde van de Houtrakgracht opgenomen. Door deze werkzaamheden wordt de bodem verstoord en daarmee worden de eventuele archeologische resten bedreigd.

Het plangebied is in gebruik als grasland en wordt omsloten door de Slingeraklaan in het noorden, de Houtrakgracht in het westen en de Gouderaklaan in het oosten. Een sloot scheidt de percelen waarop werkput 1 en 2 zijn aangelegd.

Afb. 1.1 De onderzoekslocatie op gemeentelijk en lokaal niveau.

2 Fysisch-geografische en historische context

2.1 Archeologische en cultuurhistorische achtergrond

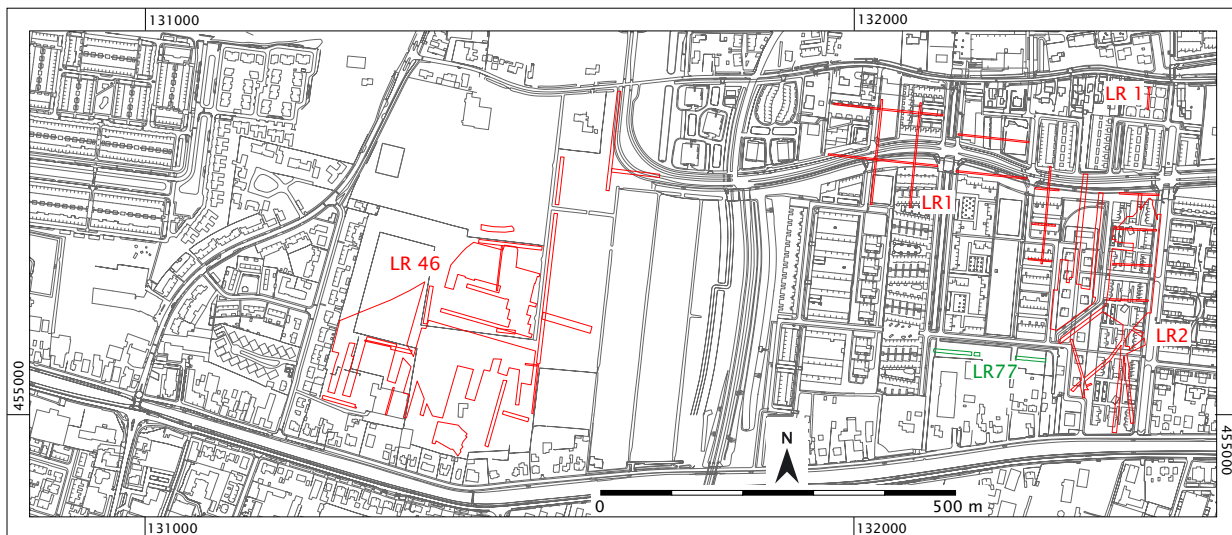
Binnen het plangebied is niet eerder archeologisch onderzoek uitgevoerd. Direct ten noorden en oosten van het plangebied zijn tijdens respectievelijk een proefsleuvenonderzoek (LR1) en een definitieve opgraving (LR2) in 1997 sporen van inheems-Romeinse bewoning aangetroffen (eind eerste tot begin derde eeuw na Chr., afb. 2.1).¹ Het is mogelijk dat deze nederzetting zich uitstrekt tot het huidige plangebied (afb. 2.2). Circa 675 m in westelijke richting zijn tijdens het onderzoek LR46 sporen van een vicus (kampdorp), grafvelden, infrastructuur en een inheemse nederzetting in de omgeving van het Romeinse *castellum* in De Meern onderzocht.²

Het plangebied bevindt zich vrijwel direct aan de Leidse Rijn. Deze was vanaf de zestiende eeuw in gebruik als trekvaart, maar heeft een oorsprong als basis (wetering) van de twaalfde-eeuwse ontginningen van het gebied ten zuiden van de Leidse Rijn. Langs deze wetering en latere trekvaart ontstond bebouwing.³ Op het Minuutplan van 1811-1832 is het plangebied echter onbebouwd (afb. 2.3).⁴ Eventuele resten van bebouwing in de ondergrond moet dus van oudere of juist post-negentiende-eeuwse oorsprong zijn.

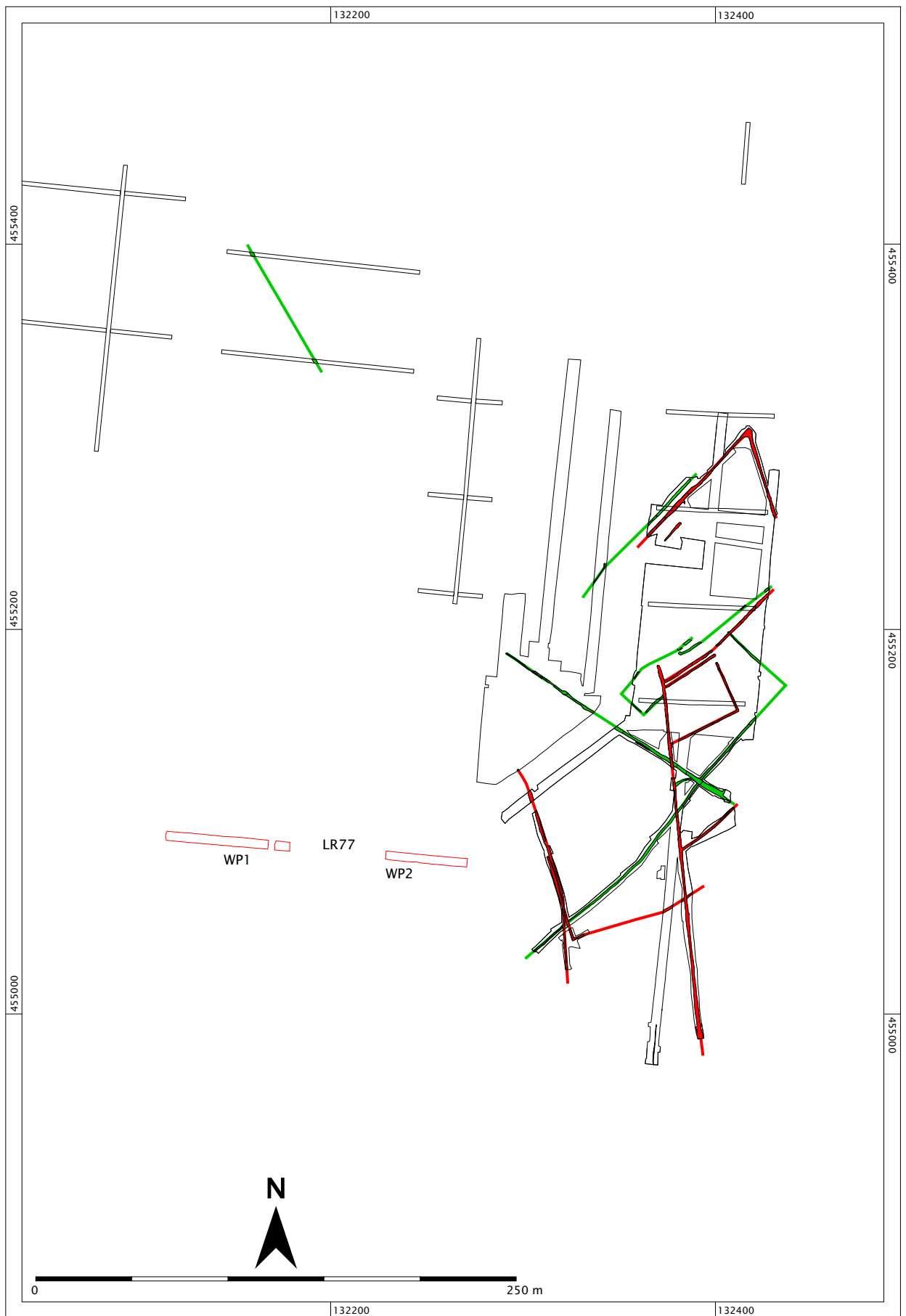
2.2 Fysisch-geografische ondergrond

De onderzoekslocatie LR77 ligt op de stroomgordel van de Oude Rijn. Deze stroomgordel was een onderdeel van het Utrechts stroomstelsel en vanaf circa 4300 voor Chr. actief. Toen de Oude Rijn in 1122 bij Wijk bij Duurstede werd afgedamd, kwam er een einde aan de actieve fase van de stroomgordel. In de directe omgeving van het plangebied splitste de Heldammer stroomrug van de stroomgordel van de Oude Rijn af. In de Harmelerwaard, 5 km ten westen van De Meern, werden beide stroomruggen weer verenigd. De vroegste activiteit van de Heldammerstroomrug wordt in de bronstijd en een deel van de ijzertijd gedateerd. Een tweede fase van activiteit begint in of na de late ijzertijd en loopt door tot in de Romeinse tijd. Het Romeinse *castellum* in De Meern lag op de oostelijke oeverwal van een bevaarbare noord-zuid georiënteerd geul van de Heldammerstroomrug. De geul heeft in zuidelijke richting mogelijk in verbinding gestaan met een crevasse die vanuit de Hollandse IJssel is ontstaan en later de Mare is gaan heten.

Volgens de bodemkaart ligt het onderzoeksgebied op kalkhoudende poldervaaggronden: zware zavel en lichte klei (Rn95A). De geomorfologische ondergrond bestaat geheel uit beddingafzettingen (afb. 2.4).

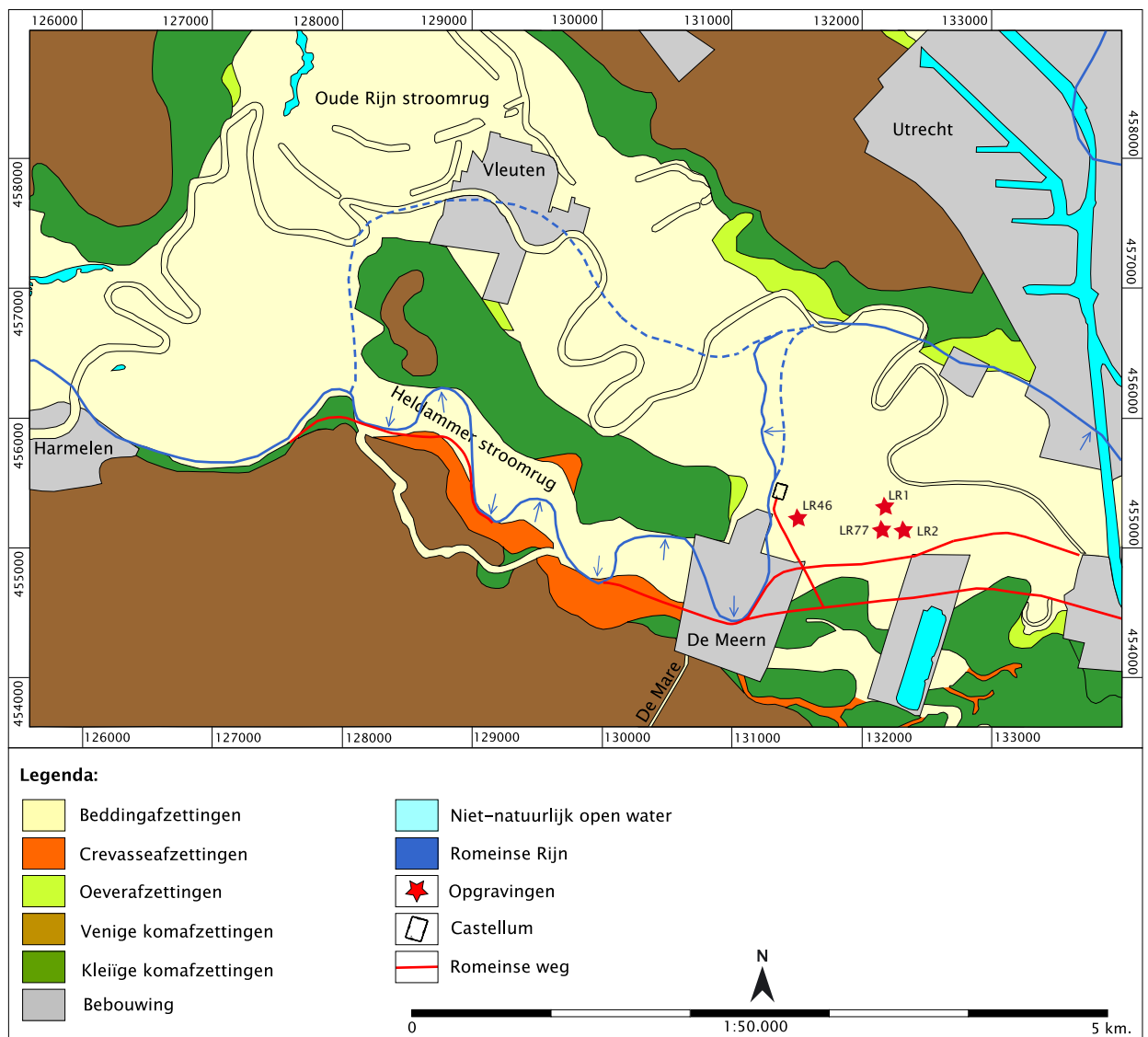
Afb. 2.1 LR77 en de in paragraaf 2.1 genoemde onderzoeken in de omgeving op de topografische kaart.

Afb. 2.2 LR77 in relatie tot de twee opeenvolgende greppelsystemen van LR2, met in rood fase 1 (laatste kwart eerste eeuw tot tweede helft tweede eeuw) en in groen fase 2 (tweede helft tweede eeuw tot begin derde eeuw).

Afb. 2.3 De onderzoekslocatie op het Minuutplan (bron: Beeldbank van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed). De percelen A372 en A369 waarbinnen de onderzoekslocatie ligt, staan geregistreerd als bouwland.

Afb. 2.4 De onderzoekslocatie op de geomorfologische kaart (naar Berendsen 1982).

3 Onderzoeksvragen en methode

3.1 Doel van het onderzoek en onderzoeksvragen

Doel van het IVO-P is het waarderen van de archeologische resten en het onderzoeken van de aard, omvang, datering en fysieke kwaliteit daarvan. Op basis van deze resultaten wordt een advies uitgebracht over het te volgen traject met betrekking tot een eventueel vervolgonderzoek. Om de eventuele vindplaats zo goed mogelijk te kunnen waarderen, zijn in het Programma van Eisen⁵ de volgende onderzoeksvragen opgesteld:

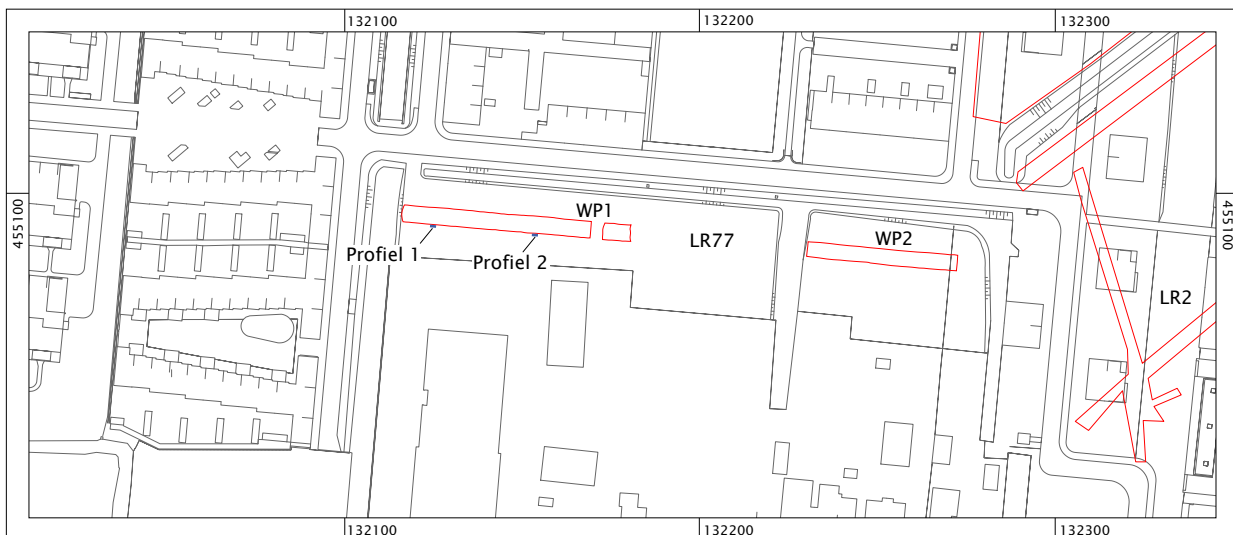
- Wat is de aard, datering, fysieke kwaliteit (gaafheid en conserveringstoestand), horizontale begrenzing, diepteligging en omvang van de aanwezige archeologische resten?
- Kunnen de archeologische vindplaatsen in ruimte begrensd worden, zo ja, wat is deze begrenzing?
- Welke materiaalcategorieën zijn aanwezig, wat is de vondstdichtheid en hoe is de conserveringstoestand?
- Wat zeggen de archeologische sporen en het vondstspecrum over de aard en status van de vindplaats(en)?
- Welke andere activiteiten zijn ter plaatse uitgevoerd, uitgaande van de sporen- en vondsten?
- Valt er iets te zeggen over de functionele situering van de nederzetting in het landschap (geografische ligging) in verschillende bewoningsfasen?
- In welke mate zijn de onderzoeksgebieden verstoord?
- Hoe ziet de geologische/bodemkundige opbouw van het plangebied eruit?

3.2 Methode

Om de onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden, werd een inventariserend veldonderzoek door middel van proefsleuven uitgevoerd. In het bijzonder werd gekeken of er inheems-Romeinse sporen aanwezig waren die zouden kunnen wijzen op voortzetting van de nederzetting van de onderzoeken LR1 en LR2.

Er werden twee oost-west georiënteerde werkputten aangelegd (afb. 3.1); in het westen werkput 1 (65 x 5 m), in het oosten werkput 2 (43 x 5 m). Er werd machinaal laagsgewijs verdiept tot op het eerste archeologisch leesbare vlak, circa 0,6 m-mv, ongeveer gelijk aan het vlakniveau van LR2 (ca. 0,4 tot 0,6 m-mv). Tijdens de aanleg werd een metaaldetector ingezet. Aan beide korte kanten van de werkputten werden piketten ingeslagen die door een landmeter zijn ingemeten in RD-coördinaten, die de basis vormden voor de hoofdmeetlijn. Het vlak werd gedocumenteerd door middel van digitale foto's en een analoge tekening (1:50). Van vlak en maaiveld werden NAP-hoogtes genomen. Sporen van onduidelijke aard werden gecoupeerd. In totaal werd er 540 m² archeologisch leesbaar vlak aangelegd.

In werkput 1 werden twee profielstaten van elk circa 2 m lang gezet om de bodemopbouw duidelijk in beeld te brengen (locatie profielstaten zie afb. 3.1). Deze profielstaten werden gefotografeerd en de maten, gemeten vanaf maaiveld, werden genoteerd. Alle tekeningen zijn na afloop van het onderzoek geïnt en gedigitaliseerd.

Afb. 3.1 Werkput 1 en 2 op de topografische kaart met profiellocaties.

4 Bodemopbouw

De ondergrond in het horizontale vlak bestond afwisselend uit sterk siltige klei (Ks3), matig zandige tot sterk siltige klei (Kz2-Ks4) of zwak siltig zand (Zs1), met roestvlekken. Deze beddingafzettingen hadden een noordoost-zuidwestelijke richting. De dagzomen werden zichtbaar tussen 0,08 en 0,45 m-NAP. Op verschillende plekken bleek de originele bodemopbouw door moderne afvetting (kleiwinning) voor een groot deel verdwenen.

In de meest westelijke profielstaat (profiel 1, afb. 4.1) bestond de bouwvoor (maaiveld 0,30 m+NAP) uit een 50 cm dikke, verrommelde laag. Hieronder was op 0,20 m-NAP een lichtbruine sterk siltige klei met matig veel roestvlekken zichtbaar (overstromingsafzettingen). De onderste 10

cm vertoonde licht bodemvorming (blauwgrijs gekleurde, mogelijke laklaag). Daaronder bevond zich geel, zwak siltig zand (Zs1), gelamineerd met grijze, matig zandige kleilaagjes die in noordwestelijke richting doken (beddingafzettingen). In de kleibandjes was organisch materiaal waar te nemen.

In oostelijke richting, ter hoogte van profiel 2, was de lichtbruine kleilaag niet meer zichtbaar. Direct onder de 45 cm dikke bouwvoor (maaiveld 0,42 m+NAP) bevonden zich de beddingafzettingen in de vorm van geel, zwak siltig zand met roestvlekken en grijze, humeuze bandjes matig zandige klei op 0,03 m-NAP. De oxidatie-reductiegrens bevond zich op 0,53 m-NAP.

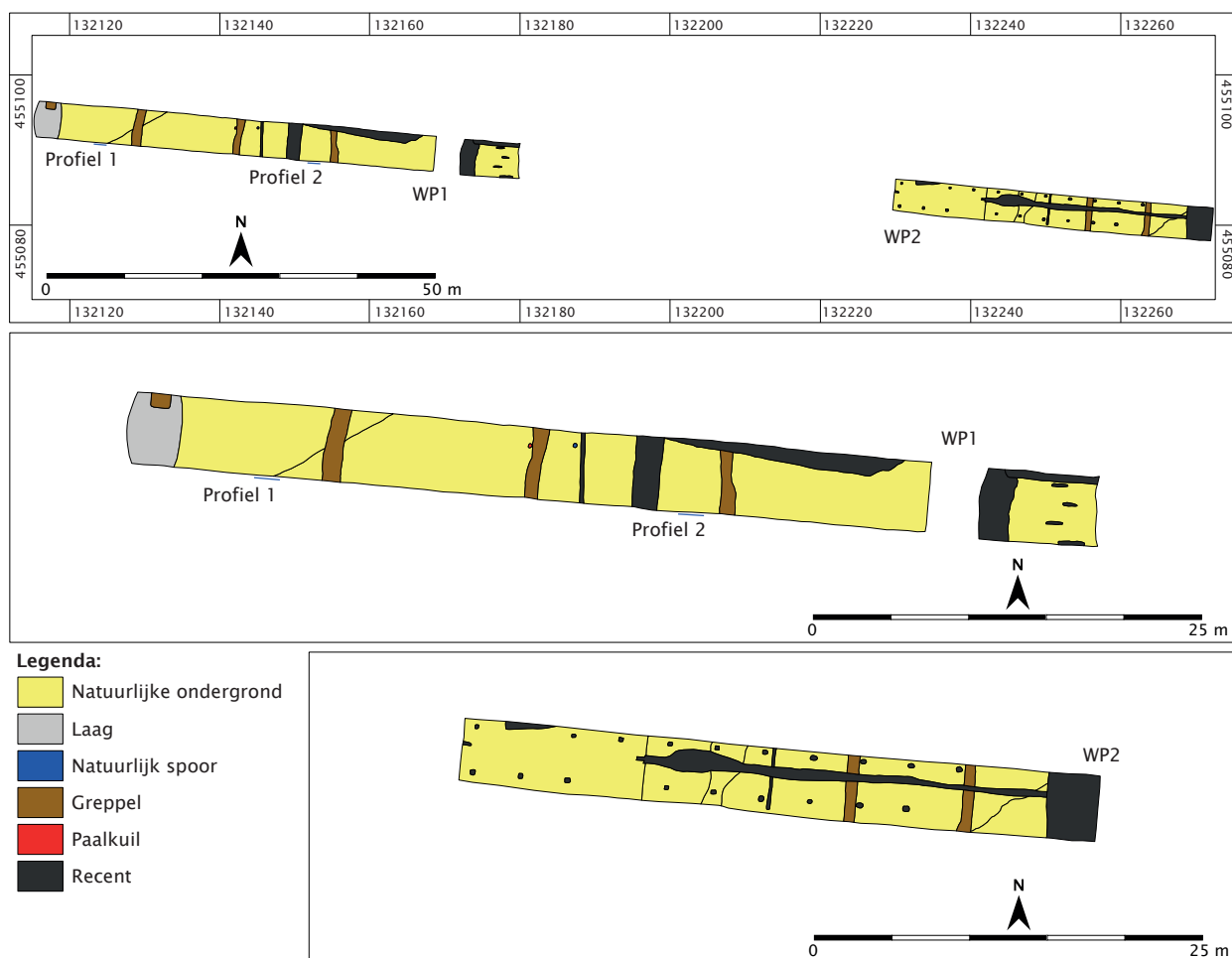
Afb. 4.1 Foto van profiel 1 met daarop aangegeven de beschreven lagen.

5 Archeologische sporen en structuren

Op de twee onderzochte percelen zijn geen sporen teruggevonden van de inheems-Romeinse nederzetting die tijdens LR1 en LR2 werd aangetroffen. Ook is er geen vondstmateriaal aangetroffen behalve (sub)recent puin in de bouwvoor. Er is in werkput 2 één munt verzameld tijdens de aanleg van het vlak. Deze duit heeft een zeventiende-eeuwse datering.⁶

en in werkput 2 werd in één van deze greppels wat dierlijk bot aangetroffen. Dergelijke greppels zijn ook tijdens de onderzoek LR1 en LR2 gedocumenteerd, en horen ongetwijfeld tot hetzelfde verkavelingssysteem.

In zowel werkput 1 als 2 zijn tussen 0,08 en 0,26 m-NAP (circa 0,6 m-mv) enkele noord-zuid georiënteerde greppels waargenomen die weliswaar van postmiddeleeuwse datering zijn, maar niet van recente oorsprong zoals de paalsporen van kassen in werkput 2. Deze greppels komen direct onder de bouwvoor tevoorschijn en hebben een grijze tot grijsbruine vulling van matig tot sterk siltige klei, met wat roestvlekken en ijzeroerconcreties. In enkele greppels bevonden zich baksteenfragmenten of -spikkels,

Afb. 5.1 Allesporenkaart van LR77. De verschillende spoortypes hebben verschillende kleuren.

6 Waardestelling en selectieadvies

Binnen het noordelijk deel van het plangebied zijn geen relevante archeologische resten aangetroffen. Op basis van deze resultaten is onderstaande waardestelling tot stand gekomen.

Waarden	Criteria	Scores		
		<i>Hoog</i>	<i>Midden</i>	<i>Laag</i>
Beleving	Schoonheid	Wordt niet gescoord		
	Herinneringswaarde	Wordt niet gescoord		
Fysieke kwaliteit	Gaafheid			1
	Conservering			1
Inhoudelijke kwaliteit	Zeldzaamheid			1
	Informatiewaarde			1
	Ensemblewaarde			1
	Representativiteit	N.v.t.		

Voor dit deel van het plangebied wordt geen vervolgonderzoek geadviseerd. Dit selectieadvies moet voor aanvang van werkzaamheden door het bevoegd gezag worden beoordeeld en onderschreven in een selectiebesluit.

Noten

- 1 Dielemans 2014.
- 2 Langeveld et al. 2010.
- 3 Wttewaall 1994, 305.
- 4 http://www.hisgis.nl/hisgis/gewesten/utrecht/atlas_utrecht-1, geraadpleegd januari 2017.
- 5 Dielemans 2010.
- 6 Determinatie: R.D. Hoegen, senior KNA-archeoloog (Ex-Situ).

Literatuur

- Berendsen, H.J.A. 1982. *De genese van het landschap in het zuiden van de provincie Utrecht*. Utrechtse Geografische Studies 25. Utrecht.
- Dielemans, L. 2010. *Programma van Eisen, LR77 Slingeraklaan*. Intern document gemeente Utrecht.
- Dielemans, L. 2014. *Graan en greppels. LR1 t/m 4, LR14 en LR87: Proefsleuvenonderzoeken, archeologische begeleidingen en opgravingen van inheemse bewoning ten oosten van castellum De Meern in Langerak, Leidsche Rijn, Utrecht*. Basisrapportage Archeologie 85. Utrecht.
- Langeveld, M.C.M., A. Luksen-Ijtsma & P. Weterings 2010. *Een goede buur? LR46 en LR49: definitief archeologisch onderzoek naar de vicus, grafvelden, infrastructuur en een inheemse nederzetting in de omgeving van het Romeinse castellum De Meern, deelgebied 'De Woerd' (Gemeente Utrecht)*. Basisrapportage Archeologie 19. Utrecht.
- Wttewaall, O.J. 1994. *Vleuten-De Meern, geschiedenis en historische bebouwing*. Monumenten-inventarisatie provincie Utrecht 12. Zeist.

Colofon

Uitgave

Erfgoed gemeente Utrecht
Erfgoed © 2017

Redactie

H.L. Wynia

Eindredactie

R. de Kam

Vormgeving

E. van Wieren

Datum

Januari 2017

Meer informatie

Erfgoed gemeente Utrecht
Telefoon 030 286 0000
E-mail Erfgoedutrecht@utrecht.nl
www.utrecht.nl/erfgoed